

KANISĀ KOLOLEKITOLÓ (KŌLONÍ PE NGĀKAU LAHÍ)

Ko e fanga ki'i pōlipi 'i he kololekitoló ko e fanga ki'i me'a 'oku 'ikai angamaheni ke tupu 'i he kōloní (ngākau lahí) pe 'i he lekitamí 'a ia 'e lava 'o hoko ko e kanisā kapau 'e 'ikai ke to'o.

'I he kakai 'Amelika 'Ēsiá, ko e kanisā 'a e ngākau lahí 'a e kanisā 'oku fika ua lahi taha 'a hono ma'ú.¹ Ko e kakai 'Amelika 'Ēsiá 'okú nau ma'u 'a e tu'unga ma'ulalo taha 'i 'Amelika 'i he sivi kanisā 'a e ngākau lahí ko e 52% 'a ia kuo fakakakato 'enau sivi 'o fakahoko ki he 66% ki he kakai pālangi 'ikai Hisipēnikí.²

Ko e kakai tangata Hauai'i Motu'á 'okú nau ma'u 'a e tu'unga ma'ōlunga taha 'i he mate meí he kanisā 'a e ngākau lahí 'i he toenga 'o e ngaahi fakakulupu fakamatakali.³

NGAAHI FAKA'ILONGA PUKÉ

'Okú 'ikai ke fakatupu ma'upē 'e he kanisā 'a e ngākau lahí ha ngaahi faka'ilonga puke. Kapau 'oku 'i ai ha ngaahi faka'ilonga puke, 'e ala ke kau ki ai 'a e -

- Ko ha liliu 'i he ngaahi sīpinga tu'umama'ó
- Toto 'i he tu'umama'ó
- Fakalele, tu'umama'ó, pe ongo'i 'oku 'ikai 'osi kotoa mai 'a e tu'umama'ó
- Langa kete, ngaahi langa, pe 'iT 'oku 'ikai ke 'osi
- Holo 'i he mamafá 'o 'ikai lava ke fakamatala hono tupu'angá

NGAAHI FAINGAMĀLIE KE FOKOUTUA

'Okú lahi ange ho faingamālie ké ke fokoutua ai 'i he kanisā 'a e ngākau lahí 'i he faka'au ké ke matu'otu'a angé. Ngaahi faingamālie kehe ke fokoutua ai -

- Fokoutua pupula 'a e 'ōkani tu'umama'ó
- Hsitōlia tāutaha pe fakafāmilī
- Fehalāki fakasini
- Si'isi'i 'a e ngāue fakasino ma'upē
- Si'isi'i 'a e fua'i'akaú mo e vesitapoló 'i he me'atokoní
- Ko e fu'u sino pe sisino
- Ngaue'aki 'o e 'olokaholo mo e tapaka

FAKA'EHĪ'EHĪ MO E SIVĪ

Fakasi'isi'i 'a e faingamālie ho'o fokoutua 'i he kanisā 'a e ngākau lahí 'aki hono –

- Fakalahi 'a e ngāue fakaesinó
- Ma'ume'atokoni meí he ngaahi fua'i'akau mo e vesitapolo hangē ko e meí, taló, kāpisi, mango, lesí, kāpisi Siainá
- Fakangatangata hono faka'aonga'i 'o e 'olokaholó
- Faka'ehi'ehi mei he ifi 'o e tapaká/sikaletí

'Okú fokotu'u atu 'e he Va'a Ngāue Faka'ehi'ehi 'a e Pule'anga 'Ameliká ke sivi kanisā 'a e ngākau lahí 'a e kakai lalahi ta'u 45 ki he 75.

FA'AHINGA 'O E NGAAHI SIVĪ –

Ngaahi sivi 'o e tu'umama'ó 'oku kau ki ai 'a e -

- **Sivi toto Guaiac-based fecal occult (gFOBT)** 'oku ngaue'aki 'a e kemikale guaiac ke sivi 'aki 'a e toto 'i he tu'umama'ó.
  - **Tu'ó Lahí** – Tu'ó taha 'i he ta'u
- **Sivi fecal immunochemical (FIT)** 'oku ngaue'aki 'a e ngaahi antibodies ke sivi 'aki 'a e toto 'i he tu'umama'ó.
  - **Tu'ó Lahí** – Tu'ó taha 'i he ta'u
- **Sivi FIT-DNA (sivi DNA 'o e tu'umama'ó)** 'okú ne vakai'i 'a e DNA kuo liliú mo e 'i ai 'a e totó.
  - **Tu'ó Lahí** – Ta'u 'e tolu kotoa pē

Sigmoidoscopy feliuliuaiki 'okú ne vakai'i 'a e ngaahi pōlipi pe kanisā 'i loto 'i he lekitamú mo e vahe tolu 'e taha ki lalo 'o e kōloní.

- **Tu'ó Lahí** – Ta'u 'e 5 kotoa pē, pe ta'u 'e 10 kotoa pē fakataha mo ha FIT 'i he ta'u kotoa

Colonoscopy 'oku hoko ko ha sivi hokohoko kapau 'oku ma'u ha me'a 'oku 'ikai angamaheni lolotonga ha taha 'o e ngaahi sivi kehé.

- **Tu'ó Lahí** – Ta'u 'e 10 kotoa pē, kapau 'oku 'ikai lahi ho faingamālie ke ma'u 'a e kanisā kololekitoló

CT colonography 'oku ngāue 'aki 'a e ngaahi faka'atá mo e komipiutá ke ma'u 'a e ngaahi 'īmisi 'o e kōloní kotoa ki he sivi 'a e toketā sinó.

- **Tu'ó Lahí** – Ta'u 'e 5 kotoa pē

'A'ahi ki ho'o toketā sinó, Senitā Mo'ui Fakakoló, Senitā Mo'ui 'a e Tukuikolo 'i 'Utá, pe Senitā Mo'ui 'a e Kakai Hauai'i Motu'á kapau 'oku ai ha'o ngaahi fehu'i pe fie ma'u ke 'ilo 'a e sivi 'oku lelei taha ma'au.

NGAAHI NAUNAU

- Find a Health Center: findahealthcenter.hrsa.gov
- National Cancer Institute Helpline: cancer.gov/help or call 1-800-4-CANCER
- American Cancer Society: cancer.org or call 1-800-ACS-2345